

СЕРІЯ «Кримінальне право»

УДК 343.37

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2\(32\)-460-480](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-2(32)-460-480)

Барановська Тетяна Василівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри права та правоохоронної діяльності, Державний університет «Житомирська політехніка», 10005, м. Житомир, вул. Чуднівська, 103, тел.: +380(98)277-32-75, <https://orcid.org/0000-0002-6471-5932>

СТАНОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У даній статті досліджено становлення кримінального законодавства щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням в сфері господарської діяльності. Кримінальне законодавство складна конструкція, яка відбиває етапи розвитку суспільства та є похідною від стану суспільних відносин. Якщо щодо окремих злочинів можна говорити про певну стабільність, зокрема, як приклад, щодо злочинів проти життя та здоров'я особи, як мають визначену резистентність до зміни вихідних умов, то феномен злочинності в господарській сфері і, відповідно, регулювання кримінальної відповідальності за вчинення даного виду правопорушень є дуже чутливими до зміни суспільного устрою, правил та умов господарювання, виду та інтенсивності економічних відносин, розвитку технологій тощо. Для вивчення впливу умов реалізації суспільних відносин на формування кримінального законодавства в сфері господарської діяльності досліджено зміну в часі норм кодифікованих законів цієї частині. Для здійснення порівняльного аналізу кримінального законодавства в сфері господарської діяльності з метою визначення тенденцій розвитку правового захисту господарських відносин проаналізовано зміст Кримінальних кодексів України з початку ХХ ст. Відповідно джерельною базою дослідження стали як власне нормативно-правові документи (Кримінальний кодекс

УСРР 1922 р.; 1927 р.; УРСР 1960 р. чинний К України 2001 р.) так і напрацювання вітчизняних вчених (О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк, Р.О. Мовчан, І.Ф. Коваль, О.В. Мартинюк та ін.) щодо питань еволюції кримінального законодавства. Проаналізовано структуру зазначених нормативно-правових актів, а саме досліджено формування та реалізацію кримінального законодавства в цілому та тієї частини, що регулює запобігання та протидії злочинності в сфері господарської діяльності, представлено міжнародний вплив на розвиток вітчизняного кримінального законодавства в усі часи, розглянуто вплив на структуру та зміст кримінального законодавства, що мала правова система в державі та виокремлено специфіку системи правотворчості.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, Кримінальний кодекс, економічна безпека, господарська діяльність, запобігання та протидія злочинності.

Baranovska Tetiana Vasylivna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Law and Law Enforcement, State University "Zhytomyr Polytechnic", 10005, Zhytomyr, str. Chudnivska, 103, tel.: +380(98)277-32-75, <https://orcid.org/0000-0002-6471-5932>

ESTABLISHMENT OF DOMESTIC CRIMINAL LEGISLATION REGARDING THE PREVENTION AND COMBAT OF CRIMINAL OFFENSES IN THE SPHERE OF ECONOMIC ACTIVITIES

Abstract. This article examines the formation of criminal legislation on the prevention and counteraction of criminal offenses in the field of economic activity. Criminal legislation is a complex structure that reflects the stages of development of society and is derived from the state of social relations. If we can talk about a certain stability in relation to certain crimes, in particular, as an example, in relation to crimes against life and health of a person, as they have a certain resistance to changing the initial conditions, then the phenomenon of crime in the economic sphere and, accordingly, the regulation of criminal liability for committing this types of offenses are very sensitive to changes in the social structure, rules and conditions of business, the type and intensity of economic relations, the development of technologies, etc. In order to study the influence of the conditions of implementation of social relations on the formation of criminal legislation in the field of economic activity, the change over time in the norms of the codified laws of this part was studied. In order to carry out a comparative analysis of criminal legislation in the field of economic activity in order to determine the trends in the development of legal protection of economic relations, the content of the Criminal Codes of Ukraine

from the beginning of the 20th century was analyzed. Accordingly, the source base of the research was both the actual normative and legal documents (Criminal Code of the Ukrainian SSR 1922; 1927; Ukrainian SSR 1960, valid in Ukraine 2001) and the work of domestic scientists (O.O. Dudorov, M.I. Havronyuk, R.O. Movchan, I.F. Koval, O.V. Martyniuk, etc.) regarding the evolution of criminal legislation. The structure of the specified normative legal acts was analyzed, namely the formation and implementation of criminal legislation as a whole and the part that regulates the prevention and countermeasures of crime in the sphere of economic activity were studied, the international influence on the development of domestic criminal legislation at all times was presented, the influence on the structure and the content of the criminal legislation of the legal system in the state and the specifics of the law-making system are highlighted.

Keywords: criminal offense, Criminal Code, economic security, economic activity, prevention and counteraction of crime.

Постановка проблеми. Становлення вітчизняного кримінального законодавства щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням в сфері господарської діяльності є складною, але водночас важливою сферою вивчення. Аналізуючи структуру та зміст Загальної та Особливої частини Кримінальних кодексів (КК), варто наголосити, що кожен із них переслідував певну політичну мету, яка в загальному повинна була забезпечити інтереси радянської влади та повну окупацію України. КК УСРР 1922 р., 1927 р. та КК УРСР 1960 р. передбачали різні регулювання системи запобігання та протидії злочинності в сфері господарської діяльності. Дані нормативно-правові акти за часів радянського союзу в повній мірі відповідали вимогам Радянського Союзу в цілому та зокрема РСФРР. В умовах незалежності кримінальне законодавство трансформувалося в залежності від обраної політичної ідеології та міжнародного руху, вектори якого різнилися в залежності від політичної влади в Україні: тобто від проросійського крила до європейської інтеграції. За період радянської окупації кримінальне законодавство та правоохоронні органи, були слугами політичних еліт, а саме комуністичної партії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток кримінального законодавства щодо кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності знайшов своє відображення в працях О.О. Дудорова, М.І. Хавронюка, Р.О. Мовчана, які в своїх публікаціях, за результатами розгорнутого дослідження наголошують на безсистемній зміні векторів кримінально-правової політики в сфері охорони господарської діяльності, її фрагментарності та казуїстичності, відсутності науково-обґрунтованого та практико-орієнтованого підходу що внесення законодавчих змін [1, 2].

Коваль І.Ф., Мартинюк О.В. [3] здійснювали історико-правовий аналіз окремих кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності за КК УСРР 1960 р., зокрема, щодо ст. 147. «Випуск або реалізація недоброякісної продукції», яка в чинному кодексі трансформувалась в ст. 227 «Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції» та ст. 150 «Зайняття приватнопідприємницькою діяльністю», яка в подальшому була декриміналізована. Законодавчі зміни до кримінального законодавства, викликані воєнним вторгненням РФ розглядав О.М. Чебан, які, в тому числі, торкнулись кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності [4].

Мета статті – дослідження становлення вітчизняного кримінального законодавства щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням в сфері господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення порівняльного аналізу кримінального законодавства в сфері господарської діяльності з метою визначення тенденцій розвитку правового захисту господарських відносин нами було проаналізовано зміст Кримінальних кодексів України з початку ХХ ст. Відповідно джерельною базою дослідження стали як власне нормативно-правові документи [5; 6; 7], так і власне напрацювання вітчизняних вчених щодо питань еволюції кримінального законодавства [1; 2; 8; 9]. Впродовж останніх ста років кримінальне законодавство піддавалося значним змінам, а основними нормативно-правовими актами, що підлягають порівняльно-правовому аналізу і наступні:

- Кримінальний кодекс УСРР, 1922 р.;
- Кримінальний кодекс УСРР, 1927 р.;
- Кримінальний кодекс УРСР, 1960 р.;
- чинний Кримінальний Кодекс України, 2001 р.

Аналізуючи структуру зазначених нормативно-правових актів, варто наголосити на наступному:

- формування та реалізація кримінального законодавства в цілому та тієї частини, що регулює запобігання та протидію злочинності в сфері господарської діяльності відбувалося під впливом суб'єктивних та об'єктивних причин. До об'єктивних причин варто віднести соціально-економічні передумови розвитку суспільства, науки та техніки, що сприяли розвитку та трансформації суспільних відносин в державі та могли стати детермінантами злочинності в тій чи іншій сфері. До суб'єктивних причин в першу чергу варто віднести політичні, а саме становлення радянської тоталітарної влади та намагання знищити демократичні ініціативи в суспільстві;
- значний вплив на розвиток вітчизняного кримінального законодавства в усі часи мав міжнародних вплив. Кримінальні кодекси за часів радянського

союзу в повній мірі відповідали вимогам Радянського Союзу в цілому та зокрема РСФРР. В умовах незалежності кримінальне законодавство трансформувалося в залежності від обраної політичної ідеології та міжнародного руху, вектори якого різнилися в залежності від політичної влади в Україні: тобто від проросійського крила до європейської інтеграції;

- значний вплив на структуру та зміст кримінального законодавства в різні часи мала правова система в державі та специфіка системи правотворчості. Варто також, зазначити, що за період радянської окупації кримінальне законодавство та правоохоронні органи, були слугами політичних еліт, а саме комуністичної партії.

Перша спроба новопроголошеної радянської влади систематизувати кримінальне законодавство відбулася в 1922 р., коли був прийнятий перший кодифікований нормативний акт. «Відповідно до прийняття у 1922 р. КК РСФСР Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом 23 серпня 1922 р. був затверджений КК УСРР, що був введений в дію з 15 вересня 1922 р.. З метою встановлення єдиного кримінального законодавства і каральної політики всіх радянських республік в основу КК УСРР 1922 було покладено КК РСФРР» [10].

До прийняття КК УСРР 23 серпня 1922 р. регулювання кримінальної відповідальності здійснювалось відокремленими локальними актами, декретами, постановами, кодифікація законодавства була обґрунтована необхідністю систематизації норм права, докорінною трансформацією суспільних відносин, участі у міжнародних відносинах. Особливостями даного кодексу, втім як і КК 1927 р., можна назвати закріплення вперше поняття аналогії закону, принцип зворотної дії закону, репресивний характер та превалювання захисту інтересів держави над захистом інтересів особи та громадянина. Загальна кількість статей складала 227, об'єднані в 5 глав Загальної частини та 8 глав Особливої частини, у складі якої регулювались господарські злочини (глава IV, ст. 126-141). Для розуміння складу господарських злочинів того часу важливим є розуміння того, що прийняття кодексу відбулося за умов НЕПу, що передбачало певний рівень відносної свободи в господарських відносинах: госпрозрахунок, дозвіл на використання найманої праці, оренду дрібних та частково середніх підприємств, торгівлю, грошову реформу, що, відповідно, знайшло своє відображення у складі господарських злочинів.

Необхідність прийняття КК УСРР в редакції 1927 р. була зумовлена прийняттям ряду нормативних актів: прийняттям першої загальної конституції (1924 р.), «Основні засади кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік» 1924 р., постанови ЦВК СРСР «Про зміну основних засад кримінального законодавства Союзу РСР і союзних

республік» від 25.11.1927 р., «Положення про злочини державні» 1927 р., «Положення про військові злочини» 1927 р.. Даний кодекс характеризується посиленням репресивних функцій, увага дослідників прикута до збільшення в кількісному виразі складів злочинів, які передбачали смертну кару (з 36 до 45), високою інтенсивністю розширення – протягом наступних двох років було додано 56 складів злочинів, подальшим становленням примату захисту інтересів держави. Структура цієї редакції кодексу передбачала 6 глав Загальної частини та 9 глав Особливої частини, у складі якої регулювались господарські злочини (глава V). При аналізі господарських злочинів варто рахувати, що їх перелік та зміни відображають особливості що відбувались в економічному устрої – закінчення НЕПу, перехід до жорсткого адміністративно-планового регулювання, індустріалізація та колективізація. Даний кодекс із змінами та доповненнями визначав кримінальне законодавство подальші 30 років.

Структура вище зазначених кримінальних кодексів, що діяли на території України під час радянської окупації, представлена в таблиці 1.

Аналізуючи структуру та зміст Загальної та Особливої частини варто наголосити, що кожен із них переслідував певну політичну мету, яка в загальному повинна була забезпечити інтереси радянської влади та повну окупацію України. Перші два кодекси, що діяли на території України (1922 р. та 1927 р.) передбачали покарання за контрреволюційні злочини. В цілому ж Особлива частинна КК УСРР 1922 р. передбачала покарання за наступні види злочинів: державні злочини (контрреволюційні злочини; проти порядку управління; службові злочини); порушення правил про відокремлення церкви від держави; злочини господарські; злочини проти життя, здоров'я, свободи та гідності особи; майнові злочини; військові злочини; порушення правил, що охороняють народне здоров'я, суспільну безпеку і громадський порядок. КК 1927 р. передбачав розподіл контрреволюційних злочинів та злочинів проти держави. В іншому ж структура Особливої частини залишалася ідентичною, змінювалися лише зміст злочинів та санкції, що передбачені нормативним документом.

Таблиця 1

Структура кримінальних кодексів, що діяли на території України під час радянської окупації

Кримінальний кодекс УРСР, 1922 р.	Кримінальний кодекс УРСР, 1927 р.	Кримінальний кодекс України (УРСР), 1960 р.
Загальна частина		
I – «Межі дії КК», II – «Загальні засади застосування покарання», III – «Визначення міри покарання», IV – «Роди і види покарань та інших заходів соціального захисту», V – «Порядок відбування покарання»	I – «Завдання КК», II – «Межі чинності КК», III – «Загальні начала кримінальної політики УРСР», IV – «Заходи соціального захисту, застосовувані за КК», V – «Порядок застосування судово-виправних заходів соціального захисту», VI – «Умовне засудження»	Глава I. – «Загальні положення», Глава II. – «Межі чинності КК», Глава III. – «Про злочин», Глава IV. – «Про покарання», Глава V – «Про призначення покарання і про звільнення від покарання»
Особлива частина		
Глава 1. Державні злочини 1. Про контрреволюційні злочини (ст. 57-73); 2. Злочини проти порядку управління (ст. 74-104); Глава 2. Посадові службові злочини (ст. 105-118); Глава 3. Порухення правил про відокремлення церкви від держави (ст. 119-125); Глава 4. Злочини господарські (ст. 126-141); Глава 5. Злочини проти життя, здоров'я, свободи та гідності особи (ст. 142-179); Глава 6. Майнові злочини (ст. 180-199); Глава 7. Військові злочини (ст. 200-214); Глава 8. Порухення правил, що охороняють народне здоров'я, суспільну безпеку і громадський порядок (ст. 215-227).	Розділ I. Контрреволюційні злочини; Розділ II. Злочини проти порядку управління; А. Особливо для СРСР небезпечні злочини проти порядку управління; Б. Інші злочини проти порядку управління; Розділ III. Службові злочини; Розділ IV. Порухення правил про відокремлення церкви від держави; Розділ V. Господарські злочини; Розділ VI. Злочини проти життя, здоров'я, волі і гідності особи; Розділ VII. Майнові злочини; Розділ VIII. Порухення правил, що охороняють народне здоров'я, громадську безпеку і публічний порядок; Розділ IX. Військові злочини	Глава I. Злочини проти держави; Глава II. Злочини проти державної і колективної власності; Глава III. Злочини проти життя, здоров'я, волі і гідності особи; Глава IV. Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; Глава V. Злочини проти індивідуальної власності громадян; Глава VI. Господарські злочини; Глава VII. Посадові злочини; Глава VIII. Злочини проти правосуддя; Глава IX. Злочини проти порядку управління; Глава X. Злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я; Глава XI. Військові злочини

КК 1960 р. вже не містить статей, що стосуються контрреволюційних злочинів, що можна пов'язати із значними роками репресій проти осіб, які не підтримували радянську владу. Особлива частина складалася із 11 глав, які передбачали наступні види злочинів: злочини проти держави; злочини проти державної і колективної власності; злочини проти життя, здоров'я, волі і гідності особи; злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина; злочини проти індивідуальної власності громадян; господарські злочини; посадові злочини; злочини проти правосуддя; злочини проти порядку управління; злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та народного здоров'я; військові злочини.

Кожен із вказаних кодексів передбачав регулювання системи запобігання та протидії злочинності в сфері господарської діяльності. Зупинимось детальніше на зазначених видах злочинів.

КК УСРР 1922 р. включав 16 статей регулювали кримінальну відповідальність у сфері господарських відносин, об'єднаних в IV розділ «Злочини господарські». Найбільш суворими за санкціями були ст. 127 «Недбайливе використання керуючим державним підприємством робочої сили» та ст. 128 «Безгосподарське ведення особами, які стоять на чолі державних установ або підприємств, дорученої їм справи». За такі злочини передбачалась максимальна санкція у вигляді найвищої міри покарання, якщо такі злочини були вчинені за особливо обтяжуючих обставин. Таку саму санкцію з одночасною конфіскацією всього майна передбачала ч. 2 ст. 130 «Невиконання зобов'язань за угодою, складених з державною установою, якщо доведено злонамірний характер цих дій» [8]. Інші статті передбачали м'якші санкції – від позбавлення волі строком від одного року до примусових робіт. Перелік злочинів у господарській сфері за даним КК включав ряд діянь, які були пов'язані з отриманням прибутку, зокрема: ст. 135 «Справлення мешкальної плати з держслужбовців понад установленого розміру», ст. 137 «Штучне підвищення цін на крам», ст. 138 «Спекуляція». Гострою соціальною проблемою було і залишається вживання спиртних напоїв, КК 1922 р. передбачав відповідальність за «Виготовлення спиртних напоїв з метою збуту», ст. 140, ця стаття також містилася в КК 1960 р., з чинного КК дана стаття була вилучена і видозмінилось у відповідальність за незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв, пива. Встановлювалась відповідальність за порушення правил здійснення господарської діяльності, зокрема, ст. 141 «Порушення правил про торгівлю продуктами і виробами», а також «Порушення положень, що регулюють проведення в життя державних монополій», ст. 136. Зміст цієї статі та такі кримінальні правопорушення як

злочини передбачені ст. 129 «Розтрачання орендаром наданого йому за договором державного майна у вигляді засобів виробництва», ст. 131 «Видача завідуючим установою або підприємством продуктів і предметів широкого вжитку не за призначенням» в повній мірі відображають специфіку господарських відносин того часу, що визначалась процесами націоналізації, впровадження командно-адміністративних методів регулювання економіки, централізованого розподілу ресурсів тощо.

У КК УСРР, затвердженому ЦВК УРСР 8 червня 1927 р. [5], кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності зосереджені в розділі V «Господарські злочини» ст.110-137¹. Цікавим є спостереження, що не зважаючи на інтенсивність зміни кримінального законодавства в сфері господарської діяльності та кардинальну зміну у змістовному наповненні, у кількісному виразі кількість статей у відповідних розділах коливається від 33 до 38. Аналіз змісту розділу КК УСРР (1949 р.) свідчить про відсутність системного підходу до його формування та розуміння сутності господарських процесів, оскільки були включені статті, які регулювали інші суспільні відносини, наприклад, ст. 121⁴ «За відмовлення в прийомі на роботу жінок з мотивів вагітності, а так само відмовлення в прийомі на роботу матерів, які годують груддю, або зниження заробітної плати з тих же мотивів» передбачає відповідальність за порушення прав жінок на працю, ст. 121 «За те, що наймач порушить закони або правила, що регулюють застосування праці, зокрема закони про охорону праці та соціальне страхування» та 121¹ «За порушення керівниками підприємств, установ і господарств, а так само відповідальними працівниками органів праці законів про найом та плановий розподіл робочої сили» – відповідальність за порушення прав на працю. Сюди слід віднести ст. 122 про порушення колективних договорів та тарифних угод та ст. 123 про перешкоду законній діяльності профспілок. Зазначимо, що ст. 121 також передбачала відповідальність за свідоме поставлення працівника, з порушенням законів або правил про охорону праці, в такі умови праці, при яких він утратив або міг утратити свою працездатність, що поряд зі складами злочинів ст. 121² та 121³, які встановлюють відповідальність за порушення технічного режиму, виробничої дисципліни та умов роботи відносяться до кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва. Відповідно, господарськими злочинами в даному кодексі вважались всі відносини, які виникали в процесі господарювання, в тому числі трудові та виробничі.

В окрему групу в КК УСРР слід виділити злочини (за термінологією того часу) по'язані з регулюванням виготовлення та збуту спиртних напоїв (ст.131, 132, 133) та наркотичних засобів (ст. 134. 134¹). Формулювання складу злочину даних статей включає зазначення, що таке виготовлення відбувається у виді промислу, в якості умов зазначається відсутність

належного дозволу. Відповідальність незаконного виготовлення спирту та алкогольних напоїв чинним кодексом регулюється ст. 204 «Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів». Крім вказаних видів діяльності, КК УСРР встановлювалась відповідальність за відсутність належного дозволу при здійсненні водних добувних промислів (ст. 137*).

Характерною особливістю даного нормативного акту, яка витікає з суспільних відносин, політичного та, відповідно, економічного устрою того часу є використання такої конструкції як спекуляція, що зумовлювало становлення відповідальності. Зокрема. КК УСРР передбачав відповідальність за спекуляцію жилими приміщеннями, тобто одержання винагороди за здачу або за передачу їх, а також за самовільне чи обманне зайняття або передачу жилих приміщень (ст.125), скуповування та перепродаж приватними особами з метою наживи (спекуляція) продуктів сільського господарства та предметів масового вжитку (ст. 127), за передачу членом кооперативу належного йому права на кредитування, а так само, коли член кооперативу продає з спекулятивною метою товар, що він одержав від кооперативу в кредит (ст. 135¹). Зміна суспільного устрою, перехід до ринкової економіки зумовив виключення даних статей з законодавства, рівно як і статей, які містять такий термін як «безгосподарність» (ст. 110). Ряд статей даного кодексу передбачав відповідальність за правопорушення вчинених в сфері торгівлі: ст.*135, ст.*135⁴, ст. 136.

Певна спроба боротьби з корупцією та неправомірними діями службових осіб закладена в ст. 117 «За те, що особа, уповноважена діяти від імені державної, громадської або кооперативної установи чи підприємства, укладе явно не вигідні договори або правочини, якщо, укладаючи їх, особа діяла в змові з контрагентами цих установ або підприємств, чи вмисно дала перевагу їх вигоді перед вигодою тієї установи або організації, від імені якої вона діяла», ст. 118 «За те, що орендар змарнував дане йому за договором державне, кооперативне або громадське майно», ст. 119 «За зловмисне невиконання зобов'язання за договором, укладеним з державною, кооперативною або громадською установою чи підприємством», ст. 120 «За вчинення дій, передбачених в ст. ст. 116-119, поєднаних з поставками предметів постачання Червоній Армії та Флотові і які можуть відбитися на їх боєздатності», ст. 128 «За зловмисне зниження цін на товари на прилюдних торгах, що їх провадять державні органи, через змову конкурентів».

Заборона на операції купівлі-продажу землі та інші операції, питання яке на сьогодні знаходиться під пильною увагою як економістів, юристів так і державотворців, визначило встановлення відповідальності за всякі дії, що

порушують тим чи іншим способом заборону правочинів на землю (купівля-продаж, застава, дарування, заповіт тощо) (ст. *1251). Також даний кодекс встановлював відповідальність за порушення положень і правил про державні монополії (ст. 126) та за виготовлення, зберігання і купівлю на збут, а також самий збут у виді промислу продуктів, матеріалів і виробів, відносно яких є спеціальна заборона або обмеження (ст. 128).

Окремо зупинимося на статях, які в тому чи іншому вигляді збереглися в наступному або в чинному кодексі, так ст. 135² встановлювала відповідальність за утворення приватного підприємства в формі кооперативного об'єднання (фіктивний кооператив), а так само за допомогу організації таких підприємств з сторони фундаторів і фіктивних членів є абсолютним виразом пануючого на той час економічного устрою – командно-адміністративної економіки, відповідно в подальшому, в кодексі 1960 р. ця стаття трансформувалася в ст. 150 «Зайняття приватнопідприємницькою діяльністю», що відповідало встановленню тоталітарного режиму та відповідного економічного строю. З набуттям Україною незалежності, переходом на ринкову основу господарювання в подальшому ця стаття була декриміналізована. Стаття 153³, яка встановлює відповідальність за випуск недоброякісної або некомплектної промислової продукції і за випуск продукції з порушенням обов'язкових стандартів, є єдиною, яка знайшла відображення у всіх кримінальних кодексах:

– КК УСРР (1949 р.) ст. 153³ за випуск недоброякісної або некомплектної промислової продукції і за випуск продукції з порушенням обов'язкових стандартів, протидержавним злочином, рівнозначним шкідництву, директори, головні інженери і начальники відділів технічного контролю промислових підприємств – ув'язнення на строк від п'яти до восьми років. За масовий або систематичний випуск з торгових підприємств недоброякісної продукції застосовуються – позбавлення волі на строк до п'яти років або виправно-трудова робота;

– КК УРСР (1960 р.) ст. 147 «Випуск або реалізація недоброякісної продукції» Випуск на товарний ринок або інша реалізація споживачам недоброякісної, тобто такої, що не відповідає встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним умовам, або некомплектної продукції і товарів, здійснені відповідальними за це особами, вчинені протягом року після накладення адміністративного стягнення за такі ж порушення – караються штрафом від трьохсот до п'ятисот мінімальних розмірів заробітної плати з конфіскацією випущеної продукції або без такої. Ті ж дії, якщо вони вчинені у великих розмірах або завдали шкоди здоров'ю чи призвели до смерті споживача – караються позбавленням волі на строк до п'яти років з конфіскацією випущеної продукції.

– КК України (2001 р.) (чинний) ст. 227 Умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах – караються штрафом від трьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Відповідно, ми можемо бачити як змінювався зміст даної норми кримінального права та санкції передбачені за вчинення даного кримінального правопорушення, зокрема спостерігається пом'якшення.

Окремі злочини в сфері господарської діяльності в цій версії кримінального кодексу знайшли своє відображення в інших розділах, так відповідальність за зловмисне банкрутство (ст. 181) міститься у складі майнових злочинів.

Отже, зміст кримінального кодексу УСРР відображає специфіку господарських відносин, які притаманні командно-адміністративній економіці, перелік злочинів, які відносяться до господарських свідчить про відсутність чітких уявлень про специфіку родового об'єкта. Проблема з неправомірним віднесення кримінальних правопорушень до таких, які вчиняються у сфері господарських відносин актуальна й на сучасному етапі.

Кримінальний кодекс України, який був затверджений в 1960 р. [6] в силу значних змін, які відбулися мав дуже мало спільного з попереднім варіантом. Разом з тим, в кодексі збереглися такі злочини як спекуляція (ст. 154), злочинно-недбале використання або зберігання сільсько-господарської техніки (ст. 147-2), зерна та насіння олійних культур (ст. 147-3). Значна увага в КК УРСР 1960 р. приділяється кримінальним порушенням, які вчинялись в різних видах діяльності, однак не були пов'язані з господарською діяльністю (ст. 157-163-1): порушення ветеринарних правил (ст. 157), порушення правил по боротьбі з хворобами і шкідниками рослин (ст. 158), потрава посівів і пошкодження насаджень (ст. 159), незаконна порубка лісу (ст. 160), незаконне полювання (ст. 161), незаконне заняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 162), незаконне видобування корисних копалин (ст. 162-1), проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст. 163), порушення законодавства про континентальний шельф України (ст.163-1). Дані правопорушення не відносяться до сфери господарської діяльності, оскільки не відображають суспільних відносин, які виникають в процесі господарювання та в подальшому були виключені з їх складу.

Еволюціонували норми, які регулюють інститут банкрутства. Якщо в попередньому кодексі банкрутство регулювалось за межами господарських

злочинів, в складі майнових, то в цьому варіанті, було передбачено декілька статей: приховування банкрутства (ст. 156-2), фіктивне банкрутство (ст. 156-3) та доведення до банкрутства (ст. 156-4). Чинний кодекс розрізняє банкрутство та неплатоспроможність, останній термін застосовується до банків. На відміну від правопорушень з наркотичними засобами, які виокремились в самостійний розділ, залишилось дві статті, які стосувались операцій зі спиртними напоями: виготовлення спиртних напоїв і торгівля ними (ст. 149) та порушення встановленого порядку промислової переробки або знищення конфіскованих спирту, алкогольних напоїв чи тютюнових виробів (ст. 155-9). Частково з цією групою кримінальних правопорушень пов'язані діяння, передбачені ст. 153-1 незаконне виготовлення, підробка, використання або збут незаконно виготовлених і одержаних чи підроблених марок акцизного збору, в силу віднесення спиртних напоїв до підакцизних товарів, що знаходить своє відображення в чинному кодексі: встановлення відповідальності за незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених спирту етилового, спиртових дистилатів, алкогольних напоїв здійснюється ст. 204 «Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів», а склад правопорушення передбаченого ст. 153-1 доповнився зберіганням, придбанням, перевезенням та пересиланням крім марок акцизного податку грошей, державних цінних паперів, що існують в паперовій формі, білетів державної лотереї, голографічних захисних елементів. Також, в цьому кримінальному кодексі було передбачено ще дві статті, пов'язані з підробкою, це незаконне виготовлення, підробка, використання або збут незаконно виготовлених і одержаних чи підроблених контрольних марок для маркування упаковок примірників аудіовізуальних творів та фонограм (ст. 153-2) та підробка знаків поштової оплати і проїзних квитків (ст. 153).

КК 1960 р. містить злочини, які розмежовуються за сферами здійснення: у сфері торгівлі, громадського харчування та сфері обслуговування: ст. 155 «Обман покупців», ст. 155-1 «Обман замовників», ст. 155-2 «Одержання незаконної винагороди від громадян за виконання робіт, зв'язаних з обслуговуванням населення», ст. 155-3 «Порушення правил торгівлі», ст. 155-5 «Штучне підвищення і підтримання високих цін на товари народного споживання та послуги населенню», ст. 155-6 «Незаконна торгівельна діяльність», ст. 155-7 «Зговор про фіксування цін».

Окремо варто виділити злочини в КК 1960 р., пов'язані з порядком здійснення підприємницької діяльності, а саме; ст. 148 «Заняття забороненими видами підприємницької діяльності», ст. 148-3 «Порушення порядку

здійснення підприємницької діяльністю», ст. 148-4 «Фіктивне підприємництво», ст. 155-8 «Протидія законній підприємницькій діяльності». Серед всіх перерахованих кримінальних правопорушень, саме останні – протидія законній господарській діяльності знайшла закріплення в діючому кримінальному кодексі (ст. 206).

Враховуючі суспільну важливість формування доходної частини бюджету з одного боку та з іншого постійне прагнення суб'єктів господарювання різних рівнів до мінімізації сплачених податків та зборів, важливою складовою розділі присвяченому кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності встановлення відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів (ст. 148-2). В КК УСРР ст. 130 передбачала відповідальність за порушення акцизних правил або правил про особливий; патентний збір, з приміткою, що акцизи і патентний збір скасовані. В чинному КК, крім відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) ст. 212, ст. 212¹ передбачено відповідальність за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону (ст. 221); нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням; (ст. 210), контрабанда (ст. 200, в попередньому варіанті кодексу ця стаття знаходилась в складі злочинів проти держави); переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю лісоматеріалів або пиломатеріалів цінних та рідкісних порід дерев, лісоматеріалів необроблених, а також інших лісоматеріалів, заборонених до вивозу за межі митної території України (ст. 200¹).

Перехід від командно-адміністративного устрою до ринкових відносин зумовив розширення форм власності, організаційно-правових форм господарювання, видів діяльності, що, відповідно, зумовлює розширення спектру злочинних діянь і як наслідок впровадження відповідальності за ці діяння. Відповідно, в КК 1960 р. з'являються статті, що регулюють фінансову діяльність та відповідальність у сфері обігу цінних паперів (ст. 148-5 «Шахрайство з фінансовими ресурсами», ст. 148-8 «Порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів»). В чинному КК перелік таких правопорушень змінюється в прогресії, замінюючи застарілі або такі, які не мають значних суспільних наслідків. Зокрема, чинний кодекс, передбачає не тільки відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222), а також за маніпулювання на організованих ринках (ст. 222¹) та енергетичному

ринку (ст. 222²). Також щодо обігу цінних паперів передбачено ст. 224 відповідальність за виготовлення, збут та використання підроблених цінних паперів (крім державних цінних паперів).

Розвиток банківської системи, діджиталізація банківських розрахунків, віртуалізація грошей, активне використання банківських карток зумовлюють правопорушення передбачене ст. 200 «Незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення». До кримінальних правопорушень в сфері банківської діяльності (поряд з вже наведеними ст. 218¹, 200) також відносяться ст. 220¹ «Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності», ст. 220² «Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи».

В окрему категорію виділимо статті, які передбачають кримінальні правопорушення пов'язані з незаконним збиранням, використанням та розголошенням інформації. В кодексі 1960 р. відповідальність за такі правопорушення регулювалась двома статтями: за незаконне збирання та використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (ст. 148-6) та за розголошення комерційної таємниці (ст. 148-7). В чинному КК України коло правопорушень об'єктом яких є дії з інформацією розширилось, вищевказана стаття 148-6 була доповнена банківською таємницею (ст. 231), ст. 148-7, крім банківської була розширена професійною таємницею, а також було уточнено, що розголошення здійснюється на ринках капіталу та організованих товарних ринках. Розвиток фондового ринку за операцій з цінними паперами зумовив доповнення кодексу статтями, які передбачали відповідальність за незаконне використання інсайдерської інформації (ст. 232³) та ті ж самі дії щодо оптових енергетичних продуктів (ст. 232²), а також за приховування інформації про діяльність

емітента (ст. 232²). Ще одним правопорушенням, пов'язаним з обігом цінних паперів є підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223¹). Це друга стаття чинного кодексу, яка передбачає відповідальність за підробку документів, перша пов'язана з організацією підприємницької діяльності та стосується документів, які подаються для проведення державної реєстрації (ст. 205¹).

Доповнення КК України 2001 р. статтями 209 та 209¹, присвячених легалізації (відмиванню) майна, одержаного злочинним шляхом та умисним порушенням вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення є

об'єктивною необхідністю, викликане процесами глобалізації, зростанням корупції, негативним впливом даного явища на соціальну, політичну та економічну складову життя суспільства.

Уведення до КК України норми про відповідальність за порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом (ст. 213) спрямоване на забезпечення адекватного підходу до оцінки суспільної небезпечності і поширеності цього діяння [11, с. 94]. Криміналізація діянь пов'язаних зі здійсненням операцій з металобрухтом обумовлювалась комплексом факторів, серед яких стратегічне значення металургійної промисловості та її ресурсозабезпечення, відсутність контролю у сфері заготівлі металобрухту, інтенсивність та кримінальний характер такої діяльності, як наслідок, заподіяння шкоди економічній, екологічній та національній безпеці вцілому.

Вищевказані кримінальні правопорушення, при спробі систематизації кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності, науковці відносять до злочинів проти порядку зайняття господарською діяльністю. До цієї групи кримінальних правопорушень також відносяться діяння передбачені в ст.ст. 203¹, 203², 205, 205¹, 206, 206², 209, 209¹, 213, 227 КК України) [2]. Існують і інші класифікації, зокрема, розглядається включення таких кримінальних правопорушень до злочинів суб'єктів господарювання, що вчиняються під час здійснення господарської діяльності (ст.ст. 199, 203¹, 203², 204, 205, 205¹, 213, 216, 219, 222, 227, 229) [9]. В даній статті ми не ставимо за мету удосконалити систематизацію кримінальних правопорушень в сфері господарської діяльності, що буде мати місце подальших дослідженнях, разом з тим, хочемо привернути увагу до того, що об'єднує кримінальні правопорушення передбачені ст. 213 та ст. 203¹ «Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва» та ст. 203² «Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей», а саме їх вчинення під час здійснення господарської діяльності та спрямованість на порушення встановленого порядку здійснення господарської діяльності. Доповнення КК статтею 203¹ О.О. Дудоров наводить в якості аргументів виваженості та обґрунтованості кримінально-правової політики у сфері охорони господарської діяльності [1, с. 220], з чим не можна не погодитись, оскільки дана міра була продиктована як і масштабами виробництва піратської продукції, обсягами порушення авторських прав та необхідністю захисту інтелектуальної власності, так і вимогами міжнародної спільноти, яка вимагала введення такої норми під загрозою введення санкцій. Разом з тим, дана стаття наочно демонструє кореляцію норм кримінального права з розвитком технологій та економічних відносин, предметом яких стають самі технології та/або їх результати. В 2019 р. за даними офісу генерального прокурора було обліковано

2 кримінальних правопорушення за ст. 203¹, в 2020 р. – 4, 2021 р. – 2, в 2022 р. такі правопорушення не обліковувались, що відповідно є аргументом її включення до розряду «мертвих» статей. Причому, погоджуючись з тезою, що «Давно настав час визнати, що «мертві норми» є тою об'єктивною реальністю, що супроводжує процес розвитку кримінального законодавства. Чим ефективнішими будуть методи боротьби зі злочинністю, тим більше «мертвих норм» буде виникати в КК України. При цьому кожна «мертва норма» вимагає детального вивчення для вирішення питання про необхідність її декриміналізації» [12, с. 168]. В даному випадку, мова йде не стільки про ефективність методів боротьби зі злочинністю, скільки про вплив розвитку технологій на рівень злочинності.

Ще однією обґрунтованою зміною в чинному КК є скасування заборони грального бізнесу на користь його державного регулювання встановленням кримінальної відповідальності тільки в окремих випадках, наслідком чого є ст. 203² «Незаконна діяльність з організації або проведення азартних ігор, лотерей», яка не позбавлена прогалин та недоліки, однак є інструментом протидії кримінальним правопорушенням в цій частині господарських відносин. Натомість, прикладом поспішних, імпульсивних та дещо емоційних рішень є включення до складу кримінальних правопорушень ст. 201² «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», що викликало ряд дискусій щодо правомірності включення її до господарських правопорушень, співвідношення з іншими нормами кримінального законодавства.

Загрозу для економічної безпеки держави через погіршення інвестиційного клімату, зниження довіри інвесторів, стримування розвитку бізнесу створює таке суспільно небезпечне явище як рейдерство. Актуальність встановлення відповідальності за діяння пов'язані з протиправним захопленням суб'єктів господарювання була надзвичайно високою в 1990-х роках, часи процвітання рекету, з розвитком ринкових механізмів, підвищення ефективності протидії злочинності, рейдерство набуло нових форм, науковці та практики констатують «еволюцію рейдерства та перехід його форм від фізичного насильства до інтелектуального втручання у документообіг та функціонування державних реєстрів, сучасні рейдерські схеми пов'язані або з незаконною державною реєстрацією, тобто реєстрацією, здійсненою на підставі підроблених документів, або з протиправним заволодінням майном юридичних осіб, вчиненим на основі підроблених документів [13, с. 45]. Незважаючи на те, що поняття рейдерства не закріплено в кримінальному законодавстві – статті 205¹, 206 та 206² визначають як такі, що встановлюють відповідальність за даний вид кримінально караних діянь. Потреба кримінального захисту від захоплення суб'єктів господарювання

підтверджується темпами зростання кількості кримінальних проваджень за рейдерство: з 290 справ за 2015 рік до 849 у 2020 році [14], й тенденція до збільшення зберігалась до початку воєнних дій, відносно скорочення кількості кримінальних порушень з початку вторгнення РФ пояснюється в тому числі ускладненням доступу до реєстрів з метою протидії викривленню інформації у базах даних та рейдерству.

Конкуренція є невід'ємною умовою рушійною силою розвитку економіки на ринкових засадах, ст. 42 Конституції України [15] забезпечує захист державою конкуренції у підприємницькій діяльності та декларує неприпустимість неправомірного обмеження конкуренції та недобросовісної конкуренції. Захист від кримінальних посягань на засади добросовісної конкуренції покладається на статті 229, 231, 232 КК України. Підприємницькі здібності як фактор виробництва та головний ресурс економічного розвитку втілюється в тому числі в захисті інтелектуальної власності. Поряд з прагненням використати ідею та зменшити витрати на просування товарів і послуг, загострення потреби у захисті зумовлюється, на сучасному етапі, інтенсивністю розвитку інтернету та використанні його як середовища для здійснення господарської діяльності, а також здатність виступати як об'єкт злочину. Зокрема, кіберсквотинг (комп'ютерний злочин) – протизаконна діяльність, що полягає у реєстрації, використанні та пропонуванні до продажу доменного імені із несумлінним наміром отримати прибуток від паразитування на гудвілі або торговельній марці, яка належить іншій особі. кваліфікація кіберсквотингу саме за положеннями ст. 229 КК України потребує якісного правового аналізу дій можливих зловмисників, який можливий лише професіоналами з відповідною компетенцією, адже самого лише «захоплення» доменного імені недостатньо для того, щоб вважати такі дії кримінально каранними, так як зазначений злочин має матеріальний склад, що означає обов'язкову необхідність настання наслідків у вигляді матеріальної шкоди та визначення її розміру [16].

Актуальність включення до чинного кримінального КК України статті 233 «Незаконна приватизація державного, комунального майна» визначалась системними перетвореннями в системі економічних відносин, які передбачали формування приватної власності, одним з важливих та дієвих інструментів є приватизація. Незважаючи на сповільнення темпів приватизації, важливість протидії кримінальним правопорушенням в сфері приватизації не зменшується, оскільки суспільна небезпека діянь в сфері незаконної приватизації полягає в отриманні суб'єктами неправомірної вигоди, недоотримання доходів до бюджету, загрози економічній безпеці держави, репутаційних ризиках в міжнародних відносинах через непрозорість та високий рівень корупційних ризиків.

Висновки. Досліджено становлення вітчизняного кримінального законодавства щодо запобігання та протидії кримінальним правопорушенням в сфері господарської діяльності. Проаналізовано структуру та зміст Загальної та Особливої частини Кримінальних кодексів (1922 р., 1927р. 1960 р., 2001 р.), варто наголосити, що кожен із них переслідував певну політичну мету. Соціально-політична і кримінально-правова оцінка відповідальності за кримінальні правопорушення на різних етапах розвитку нашої держави була досить різною і залежали від рівня розвитку держави і політичного режиму. Ретроспективний аналіз досліджуваної теми дозволяє виявити недостатньо досліджені проблеми вітчизняного досвіду боротьби з правопорушеннями проти економічної системи, що пов'язані з перебуванням українських земель в орбіті російської влади. Подальші дослідження проблем виникнення та розвитку злочинності на теренах України, без нав'язаних російських наративів, сприятимуть в майбутньому виробленню пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства та юридичної практики у цій сфері правовідносин.

Література:

1. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – час визначитися зі стратегією розвитку. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2015. № 2(5). С. 215 – 263.
2. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4 (92). С. 120–140.
3. Коваль І.Ф., Мартинюк О.В. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності (ст.ст. 147, 150) за Кримінальним кодексом 1950 р.: історико-правовий аналіз. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 293–297.
4. Чебан О.М. Аналіз окремих законодавчих змін до Кримінального кодексу України у зв'язку із збройною агресією рф. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 321–325.
5. Кримінальний кодекс УРСР. Затверджений ЦВК УРСР 8 червня 1927 р. офіційний текст із змінами і доповненнями на 1 листопада 1949 р., з постатейними матеріалами і додатками. Київ : Державне видавництво політичної літератури УРСР., 1950. 172 с.
6. Кримінальний кодекс України (від статті 1 до статті 146): Закон України від 28 грудня 1960 р. №2001-05. *Відомості Верховної Ради*. 1961. № 2. Ст. 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text>
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. №2341-III. *Відомості Верховної Ради*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Грабовий В. Кількісні показники норм юридичної відповідальності за злочини проти власності в КК УСРР 1922 р. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4 (12). С. 9–13.
9. Шаповал О.В. Криміналістичне забезпечення розслідування економічних злочинів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2017. 22 с.

10. Володавська О.С. Історичний аспект становлення кримінальної відповідальності за перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2013. № 5. С. 43–53.

11. Сисоєва В.П. Юридична відповідальність за порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом в Україні. *Науковий вісник Національної Академії Внутрішніх Справ*. 2011. № 6. С. 88–94.

12. Єгорова В.О. Критерії декриміналізації діянь: до постановки проблеми. *10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. Харків : Право, 2011. С. 166–169.

13. Легеза Ю. Особливості кримінальної відповідальності за рейдерство. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2022. № 1(61). С. 42–49.

14. Рейдерство в Україні. *Опендатабот* : веб-сайт. URL: <https://opendatobot.ua/open/raiders> (дата звернення: 12.12.2022).

15. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

16. Кіберсквотинг та правові методи захисту. Коментує ІТ адвокат. *Legal IT Group* : веб-сайт. URL: <https://legalitgroup.com/kiberskvoting-ta-pravovi-metodi-zahistu-komentuye-it-advokat/> (дата звернення: 12.12.2022).

References:

1. Dudorov, O.O., & Movchan, R.O. (2015). Zakonodavstvo Ukrayiny pro kryminalnu vidpovidalnist za zlochyny u sferi hospodarskoyi diyalnosti – chas vyznachytysya zi stratehiyeyu rozvytku [The legislation of Ukraine on criminal liability for crimes in the sphere of economic activity - it's time to decide on a development strategy]. *Visnyk Asotsiatsiyi kryminalnoho prava Ukrayiny – Bulletin of the Criminal Law Association of Ukraine*, 2(5), 215 – 263 [in Ukrainian].

2. Dudorov, O.O., & Movchan, R.O. (2020). Rozvytok zakonodavstva Ukrayiny pro kryminal'ni pravoporushennya u sferi hospodars'koyi diyal'nosti: problemy i tendentsiyi [Development of Ukrainian legislation on criminal offenses in the field of economic activity: problems and trends]. *Visnyk LDUVS im. E.O. Didorenka – Bulletin of the LDUVS named after E.O. Didorenko*, 4(92), 120-140 [in Ukrainian].

3. Koval, I.F., & Martynyuk, O.V. (2022). Kryminalni pravoporushennya u sferi hospodarskoyi diyalnosti (st.st. 147, 150) za Kryminalnym kodeksom 1950 r.: istoryko-pravovyy analiz [Criminal offenses in the field of economic activity (Articles 147, 150) according to the Criminal Code of 1950: historical and legal analysis.]. *Analitychno-porivnyalne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, 4, 293-297 [in Ukrainian].

4. Cheban, O.M. (2022). Analiz okremykh zakonodavchykh zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny u zvyazku iz zbroynoyu ahresiyeyu rf [Analysis of individual legislative changes to the Criminal Code of Ukraine in connection with the armed aggression of the Russian Federation]. *Analitychno-porivnyalne pravoznavstvo – Analytical and comparative jurisprudence*, 4, 321–325 [in Ukrainian].

5. *Kryminalnyy kodeks URSR. Zatverdzhenny TSVK URSR 8 chervnya 1927 r. ofitsiyyny tekst iz zminamy i dopovnennamy na 1 lystopada 1949 r., z postateynymy materialamy i dodatkamy [Criminal Code of the Ukrainian SSR. Approved by the Central Committee of the Ukrainian SSR on June 8, 1927, the official text with changes and additions on November 1, 1949, with articles and appendices]. (1950). Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo politychnoyi literatury URSR [in Ukrainian].*

6. Kryminalnyy kodeks Ukrayiny (vid statti 1 do statti 146) [Criminal Code of Ukraine (from Article 1 to Article 146)]. (1960, December 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text> [in Ukrainian].
7. Kryminalnyy kodeks Ukrayiny [Criminal Code of Ukraine]. (2001, April 5). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
8. Hrabovyy, V. (2017). Kilkisni pokaznyky norm yurydychnoyi vidpovidalnosti za zlochyny proty vlasnosti v KK USRR 1922 r. [Quantitative indicators of norms of legal responsibility for crimes against property in the Criminal Code of the USSR of 1922]. *Aktualni problemy pravoznavstva – Actual problems of jurisprudence*, 4 (12), 9–13 [in Ukrainian].
9. Shapoval, O.V. (2017). Kryminalistychnе zabezpechennya rozsliduvannya ekonomichnykh zlochyniv [Forensic support for the investigation of economic crimes]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Volodavska, O.S. (2013). Istorychnyy aspekt stanovlennya kryminalnoyi vidpovidalnosti za perevyschennya povnovazhen sluzhbovoyu osoboyu yurydychnoyi osoby pryvatnoho prava nezalezhno vid orhanizatsiyno-pravovoyi formy [The historical aspect of the establishment of criminal liability for exceeding the powers of an official of a legal entity under private law, regardless of the organizational and legal form]. *Visnyk Kryminolohichnoyi asotsiatsiyi Ukrayiny – Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 5, 43–53 [in Ukrainian].
11. Sysoyeva, V.P. (2011). Yurydychna vidpovidalnist za porushennya porядku zdiysnennya operatsiy z metalobrukhtom v Ukrayini [Legal responsibility for violation of the procedure for carrying out operations with scrap metal in Ukraine]. *Naukovyy visnyk Natsionalnoyi Akademiyi Vnutrishnikh Sprav – Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 6, 88–94 [in Ukrainian].
12. Yehorova, V.O. (2011). Kryteriyi dekriminalizatsiyi diyan: do postanovky problemy [Criteria for the decriminalization of acts: before setting the problem]. *10 rokiv chynnosti Kryminalnoho kodeksu Ukrayiny: problemy zastosuvannya, udoskonalennya ta podalshoyi harmonizatsiyi iz zakonodavstvom yevropeyskykh krayin – 10 years of validity of the Criminal Code of Ukraine: problems of application, improvement and further harmonization with the legislation of European countries*. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 166–169). Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].
13. Leheza, Yu. (2022). Osoblyvosti kryminalnoyi vidpovidalnosti za reyderstvo [Peculiarities of criminal liability for raiding]. *Naukovi pratsi Mizhrehional'noyi akademiyi upravlinnya personalom. Yurydychni nauky – Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Legal science*, 1 (61), 42–49 [in Ukrainian].
14. Reyderstvo v Ukrayini [Raiding in Ukraine] (n.d.). *opendatabot.ua*. Retrieved from <https://opendatabot.ua/open/raiders> [in Ukrainian].
15. Konstytutsiya Ukrayiny № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine No. 254k/96-VR]. (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, Art. 141[in Ukrainian].
16. Kiberskvotynh ta pravovi metody zakhystu. Komentuye IT advokat [Cybersquatting and legal methods of protection. IT lawyer comments] (n.d.). *legalitgroup.com*. Retrieved from <https://legalitgroup.com/kiberskvoting-ta-pravovi-metodi-zahistu-komentuye-it-advokat/>[in Ukrainian].